

Atkritumu šķirošana mūsdienās ir efektīvs veids, ka samazināt vides piesārņošanu un ietaupīt resursus. No atkritumu šķirošanas visi ir ieguvēji – sabiedrība, apkārtējā daba un ražotāji, kuri pateicoties atkritumu otrreizējai lietošanai var ietaupīt izlietotos dabas resursus.

Sabiedrība izmanto dabas resursus dažādu savu vajadzību apmierināšanai – ražo enerģiju, preces, pārtiku, realizē izklaidi, atpūtu utt. Viss ražotais un patērētais rezultātā pilnīgi vai daļēji kļūst par atkritumiem, kas ir kļūvusi par vienu no lielākajām mūsdienu problēmām.

Ik gadu Latvijā tiek radīts apmēram 600 – 700 tūkstoši tonnu sadzīves atkritumu, no kuriem 70% rada iedzīvotāji. Sabiedrības vajadzības pieaug un kļūst daudzveidīgākas, tāpēc tiek patērēts vairāk resursu un saražots vairāk atkritumu, kurus nepieciešams arī apsaimniekot.

Saprātīgā sabiedrībā cilvēki taupa resursus, rada mazāk atkritumu un radušos atkritumus cenšas racionāli izmantot kā izejvielas ražošanā. Atkritumu šķirošanai nozīmīgs process, kas sniedz iespēju samazināt dabā nonākošo atkritumu daudzumu, un racionāli izmantot cilvēcei pieejamos dabas resursus. Lai šis process dotu rezultātus, ir jāiesaistās katrā mājāsaimniecībā

Visumā atkritumi jāšķiro:

- Lai samazinātu atkritumu apjomus;
- Lai taupītu dabas resursus;
- Lai nepiesārņotu apkārtējo vidi tādējādi neradītu draudus cilvēka veselībai
- Lai samazinātu atkritumu apglabāšanas izmaksas.

KĀ ŠĶIROT ATKRITUMUS?

Atkritumus nosacīti varētu iedalīt 2 daļās – dažādu rūpniecības nozaru darbības rezultātā radušies atkritumi un mājāsaimniecību radītie jeb sadzīves atkritumi. Ja nozaru radītos atkritumus daļēji apsaimnieko pašas nozares, tad sadzīves atkritumu apsaimniekošana lielā mērā atkarīga no katras mājāsaimniecības iesaistīšanās šajā procesā.

Atsevišķi būtu jāatšķiro sekojoši atkritumu veidi:

- Kompostējamos atkritumus;
- Izlietoto iepakojumu:
  - papīru un kartonu;
  - plastmasu (PET pudeles, maisiņus);
  - stiklu;
  - metālu;
  - kompozītmateriālus (lamināta iepakojums);
  - iepakojumu no citiem dabīgiem materiāliem;
- Videi kaitīgās preces (sadzīves bīstami atkritumi):
  - elektriskās un elektroniskās iekārtas;
  - dzīvsudrabu saturošas spuldzes
  - akumulatorus;
  - baterijas;
  - eļļas un eļļas filtras;
  - riepas;
- Būvniecības atkritumus;
- Medicīnas atkritumus.

Katram no šiem atkritumu veidiem ir citāds sastāvs, kā arī atšķiras to sadalīšanās ātrumi un pārstrādes iespējas, kā arī to ietekme uz vidi.

ŠĶIROŠANAS VEIDI

Kompostējamie atkritumi

Latvijā aptuveni puse no sadzīves atkritumiem ir bioloģiski sadalāmie (BS) sadzīves atkritumi. Tie ir organiskie atkritumi, kuru sadalīšanās process nodrošina mikroorganismu darbību. Neatbilstoši apsaimniekoti BS atkritumi var piesārņot gruntsūdeni un veicināt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu izdalīšanos. Pie bioloģiski sadalāmiem organiskiem atkritumiem var pieskaitīt tādas atkritumus kā virtuves pārtikas atkritumi, dārzeņu un augļu atkritumi, tējas, kafijas biezumi, veci, augi, puķes, nopļauta zāle, koka lapas, zariņi. Tomēr šādu veidu atkritumu šķirošana pašlaik Latvijā nav izplatīta, tomēr privāto māju īpašnieki savos pagalmos var izveidot speciālas kompostēšanas tvertnes, kur uzturēt BS atkritumus.

Izlietoto iepakojumu atkritumi

Piemēram, plastmasa tiek plaši izmantotas visās dzīves jomās, sevišķi iesaņojamā materiāla ražošanā. Plastmasu iepakojums dabā nenoārdās pat 100 gadu laikā. Plastmasu izgatavo no dabā neatjaunojamām izejvielām – naftas produktiem.

No izlietotā iepakojuma materiāliem, PET (izmanto dzērienu pudeļu ražošanā), ir otrs vērtīgākais materiāls pēc alumīnija. No pārstrādātās plastmasas iegūst jaunus plastmasas izstrādājumus – atkritumu maisus, plēves, drenāžu caurules, loga rāmjus, kastes, utt.

Turpreti stikla atkritumi nav videi bīstami, jo pamatā to ražo no smiltīm, sodas un krīta. Taču stikls dabā nenoārdās. Saplēstas stikla lauskas var savainot cilvēkus un dzīvniekus. Stikla otrreizējā pārstrāde ļauj ietaupīt

enerģiju un dabas resursus. Ražojot jaunus stikla izstrādājumus tiem pievienot līdz 30 % lietotu stiklu. Stikla rūpniecībā no jauna tiek izgatavots stikls. Šādā veidā pārstrādāts stikls saglabā tādas pašas īpašības, kādas ir jaunam stiklam, un tādējādi pilnībā ir piemērots jaunu stikla pudeļu ražošanai. Stikls ir pārstrādājams bezgalīgi. Saplēsts un sajaukts dažādas krāsas stikls nav derīgs pārstrādei.

Papīrs kopējo atkritumu plūsmā ieņem vienu no galvenajām vietām. Papīru ražo no celulozes pulpas (masas), kam pievieno pigmentus un pildvielas. Izejmateriāls celulozei ir koksne. Lai saražotu vienu tonnu celulozes masas, nepieciešams apm. 3,5 tonnas koksnes. Atkārtoti pārstrādājot papīru tiek saglabāti meži un ietaupīta enerģija. Viena tonna makulatūras pasargā no nociršanas apm. sešus kokus.

Sadzīves bīstamie atkritumi

Elektriskās un elektroniskās iekārtas (televizors, dators, ledusskapis, radioaparāts, elektriskās bērnu rotaļlietas, fotofilmijas, baterijas, kompaktdisku atskaņotājs utt.) pieder pie videi kaitīgo preču grupas, un satur virkni bīstamu vielu. Izmetot šos priekšmetus kopā ar sadzīves atkritumiem, dažādu ārējo vides faktoru iedarbības rezultātā, metālu savienojumi var sākt sadalīties un kaitīgās vielas var nonākt augsnē, gruntsūdenī un vēlāk – cilvēka organismā, izraisot ļaundabīgos audzējumus un dažādas mutācijas, kas var ietekmēt nākamās paaudzes.

Otra sadzīves bīstamo atkritumu grupa ir dienasgaismas spuldzes, jo satur dzīvsudrabu, kas ir toksisks un mutagēns, uzkrājoties organismā, tas bojā aknas, rada smadzeņu darbības traucējumus un centrālās nervu sistēmas bojājumus, kā arī var izraisīt alerģiju.

Trešā grupa ir izlietotie akumulatori un baterijas. Akumulatori un baterijas satur smagos metālus – kadmiju, niķeli, dzīvsudrabu, varu u.c., kas uzkrājas kaulos. Svins var izraisīt anēmiju, bet visbīstamākais no visiem metāliem cilvēka veselībai ir tieši kadmijs, kurš uzkrājas nierēs un matos. Ja izlietotās baterijas vai akumulatori netiek atsevišķi savākti un nodoti drošai uzglabāšanai vai pārstrādei, tad piesārņojošās vielas nonāk apkārtējā vidē (arī no sadzīves atkritumu izgāztuvēm). Rezultātā smagie metāli, ko satur baterijas, piesārņo augsni un apkārtējo vidi. Var notikt arī dzeramā ūdens piesārņošana un šo vielu uzkrāšanās augos un dzīvnieku organismos. Šīs vielas var nonākt arī pārtikas produktos, kas savukārt uzkrājas cilvēku organismā un kļūst bīstamas veselībai.

Ceturta grupa ir eļļas atkritumi, kas satur dažāda veida piemaisījumus, kuri ir kaitīgi cilvēka veselībai un apkārtējai videi. Izlietotās mašīneļļas parasti nosūta atpakaļ uz ražotājrūpniecību, kur pēc to rafinēšanas ražo no tām smērēļļu. Reizēm tās izmanto kā kurināmo.

Pēdējā sadzīves bīstamo atkritumu grupa ir riepas, kas pieder pie tādiem cilvēku saimnieciskās darbības pārpalikumiem, kam ir tendence uzkrāties arvien lielākos daudzumos un kam dabiskais sadalīšanās periods ir ārkārtīgi liels.

Būvniecības atkritumi

Par būvniecības atkritumiem tiek saukti atkritumi, kas radušies būvniecības, renovācijas un ēku nojaukšanas rezultātā, kā arī pārpalikumi un bojātie materiāli, kas radušies celtniecības procesā vai materiāli, kas būvlaukumā tiek izmantoti īslaicīgi. Parasti būvniecības atkritumi no dzīvojamām mājām satur betonu, koksni, metālus, gīpša paneļus, eļļas, ķīmikālijas un jumta apdares materiālus. Šie atkritumi var saturēt arī videi un cilvēka veselībai bīstamas vielas. Tie, nepareizi apglabāti, var radīt augšnes piesārņojumu. Nokrišņu rezultātā var tikt piesārņoti pazemes ūdeņi.

Medicīnas atkritumi

Iedzīvotāji parasti rada tādas atkritumus kā farmaceitiskos atkritumus – tās ir zāles ar notecējušiem derīguma termiņiem, zāles, kuras netiek vairs lietotas, aerosolu iesaiņojumi, asie priekšmeti (šļircis, adatas, utt.), dzīvsudraba termometri.

Farmaceutiskie atkritumi ir bīstami ar tiem raksturīgo bioloģisko aktivitāti. Neizlietoti ārstnieciskie preparāti, nonākot kontaktā ar pārējiem atkritumiem, var veidot toksiskus savienojumus, kas piesārņo ūdeni un gaisu, un tie var būt kaitīgi citiem dzīvnieku organismiem. Savukārt aerosolu iesaiņojumi tiek īpaši izdalīti, jo tie var eksplodēt bojāšanās gadījumā vai nokļūstot saskarsmē ar uguni.

OGRES NOVADA DOME

ZAĻAIS PUNKTS

Latvijas vides aizsardzības fonds

Buklets tapis Latvijas vides aizsardzības fonda un Ogres novada domes īstenotā projekta “Ogres novada iedzīvotāju informēšana un izglītošana par atkritumu šķirošanu” ietvaros. Bukletā pieejama informācija ir ņemta no “Latvijas Zaļā punkta”

ŠĶIROŠANAS PAMĀCĪBAS

Trīs krāsu konteineru šķirošanas sistēma

Viena no iespējām šķirot atkritumus, ir izmantojot dalīto konteineru sistēmu – ir pieejami trīs krāsu šķirošanas konteineri, un katrs no tiem ir paredzēts noteiktam iepakojuma veidam. Šādā veidā tiek sašķiroti ikdienā sastopamākie atkritumu veidi.

Zilais konteiners ir paredzēts papīram un kartonam – kartona kastēm un kārbām, avizēm un žurnāliem.

Tajos **drīkst** mest papīru, avīzes, žurnālus, grāmatas, kartonu, kartona kastes (saplacinātā veidā).

Tajos **nedrīkst** mest papīru un kartonu, kas ir netīrs un slapjš, lakotu (glancētus preses izdevumus), laminētus papīra izstrādājumus, satur metāla skavas, saspraudes.

Dzeltenais konteiners ir paredzēts plastmasai.

Tajos **drīkst** mest plastmasas (PET) dzērienu pudeles (saplacinātas).

Tajos **nedrīkst** mest rotaļlietas, eļļas pudeles, ar pārtikas produktiem pildītus plastmasas iepakojumus u.c. mājstaimniecībā izmantojamus plastmasas priekšmetus.

Zaļais konteiners ir paredzēts stikla iepakojumam – burkām un pudelēm. Pirms izmešanas obligāti jāizskalo no ēdienu un dzērienu paliekām.

Tajos **drīkst** mest (nesadauzītas) stikla burkas, pudeles.

Tajos **nedrīkst** mest spoguļstiklu, auto stiklu, dažādu krāsu stikla lauskas.

Svarīgi atcerēties:

!!! Pirms izmešanas konteinerā visu iepakojumu, ko vien var saplacināt, būtu vēlams saplacināt, lai tās konteinerā aizņemtu mazāk vietas.

!!! Pirms izmešanas konteinerā iepakojumu vēlams izskalot, lai pārtikas produktu paliekas nesāktu bojāties un neizplatītu nepatīkamu aromātu.

Šķirotu atkritumu laukums

Šķirotu atkritumu laukums ir organizēta atkritumu savākšanas vieta, kur jau sašķirotā veidā iedzīvotājiem ir iespēja bez maksas nodot saražotos atkritumus.

Katram atkritumu veidam iekārtots atsevišķs konteiners, kurā atļauts novietot tikai attiecīgā veida atkritumus. Šķirotu atkritumu laukumā iespējams nodot tādus atkritumus kā:

- makulatūru,
- papīru, kartonu,
- polietilēna iepakojumu,
- visa veida PET iepakojumu,
- metālu,
- riepas,
- mēbeles,
- balto un krāsaino stiklu,
- elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumus,
- tekstila atkritumus.

VIENKĀRŠI PADOMI, KĀ SAMAZINĀT ATKRITUMU DAUDZUMU UN DZĪVOT SAUDZĒJOT VIDĪ

Samaziniet aiz sevis atstāto atkritumu daudzumu!

- pirms ejat iepirkties, sastādiet sarakstu ar nepieciešamajām precēm. Tā nenopirksiet neko lieku, līdz ar to nebūs arī lieku atkritumu,
- nēsājiet līdzī pašī savu maisiņu (vēlams auduma), nevis katru reizi veikala ņemiet jaunu,
- pērciet ilgstošas lietošanas preces un atsakieties no vienreizējas izmantošanas precēm (vienreizējie skuvekļi, plastmasas vai papīra galda piederumi, papīra mutautiņi, u.tml.),
- labojiet lietas, ja tas ir iespējams,
- izvēlieties preces, uz kurām rakstīts, ka tās gatavotas no atbilstošām izejvielām,
- nededziniet sadzīves atkritumus – tas ir bīstami veselībai, jo atkritumu dedzināšanas procesa rodas indīgas vielas, tie ir veltīgi izšķiesti resursi, kā arī šāda rīcība ir nelikumīga un sodāma,
- nododiet antikvariātā, ziedojiet bibliotēkai vai kādai organizācijai grāmatas, kas tev kļuvušas liekas, bet citiem var noderēt.

Šķirojiet!

- Šķirojiet sadzīves atkritumus ierīkojot atsevišķas tvertnes dažādiem atkritumu veidiem – stiklam, plastmasai, papīram. Pēc tam šos atkritumus nododiet tuvākajā šķirotu atkritumu laukumā vai arī izvietojiet attiecīgos konteineros,
- nelieciet tetrapakas pie makulatūras – plastmasas slānis neļauj kartonu izmantot otrreizējai pārstrādei, arī dedzināt tās nekādā gadījumā nedrīkst, jo hlors no balinātā papīra savienojas ar vielām, kas izdalās, degot plastmasai, kā rezultātā rodas dioksīni, kas veicina dažādas slimības. Tetrapakas ir jāsaloka un jāizmet atkritumos,
- no sadzīves atkritumiem atdaliet bīstamos atkritumus – baterijas, akumulatorus,
- riepas, dzīvsudraba lampas un termometrus, lakas un krāsas nogādā tām paredzētajās vietās, rūpīgi izlasiet instrukcijas un sekojiet to norādījumiem.

Kompostējiet!

- ja jums ir dārzs, balkons vai lodžija, atdaliet organiskos sadzīves atkritumus no pārējiem un tos kompostējiet – tas būs lielisks mēslojums jūsu istabas augiem vai dārzam,
- kompostēt nedrīkst gaļas un piena produktu atliekas, krāsainu papīru, kā arī suņu, kaķu un cilvēku mēslus!

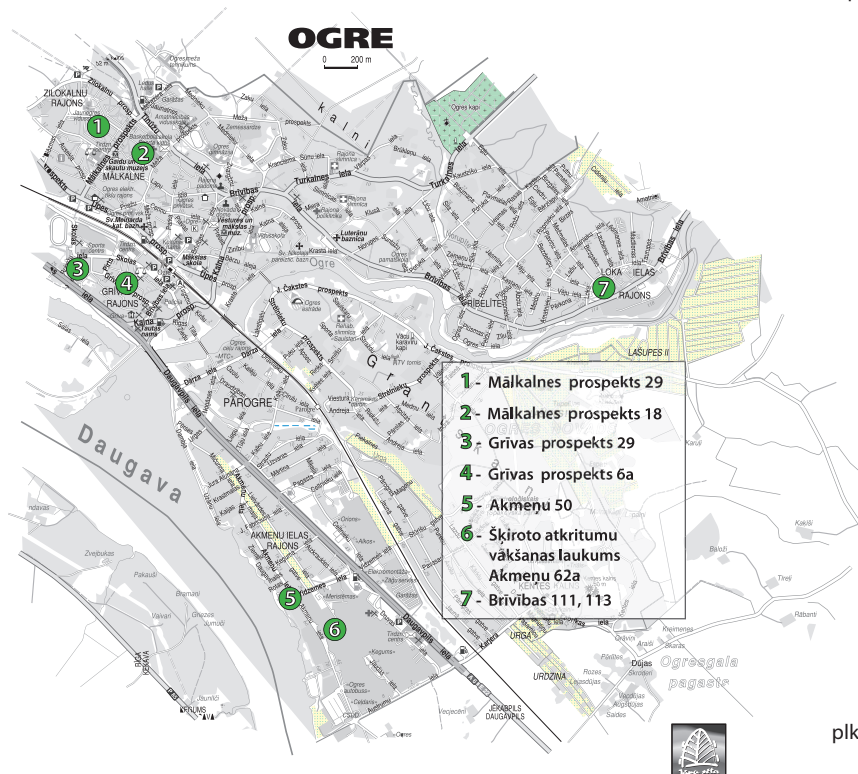
Nepiesārņojiet!

- nelejiet šķidros bīstamos atkritumus (piem. dažādas krāsas un lakas, organiskās un neorganiskās skābes u.c.) sadzīves notekūdeņu kanalizācijā – tas pasargās upes, ezerus un jūru no papildus piesārņojuma,
- nepiesārņojiet vidi un neļaujiet to darīt citiem – metiet atkritumus, pat vissīkākos – konfekšu papīrus, pudeles, izlietoto iepakojumu u.c., tikai tam paredzētās atkritumu urnās.

KUR ŠĶIROT ATKRITUMUS OGRES NOVADĀ?

Ogres novada iedzīvotājiem ir lielākas iespējas šķirot savus sadzīves atkritumus, jo pilsētā pašlaik ir seši šķirotu atkritumu punkti jeb šķirotu atkritumu konteineru vietas un viens šķirotu atkritumu laukums.

Šķirotu atkritumu punktus ir iespējams šķirot papīru, plastmasu un stiklu, katram no tiem ir paredzēts viens konteiners, kurš ir pieejams apkārtnējo māju iedzīvotājiem. Konteinerus ir iespējams viegli atšķirt, kādam atkritumu veidam tie ir domāti, jo uz tiem ir informatīvi uzraksti un atšķirīgas krāsas, kas ir iepriekš minēti. Šie punkti atrodas daudzdzīvokļu māju rajonos:

Vienīgais Ogres novadā esošais šķirotu atkritumu laukums jeb „Dalīto sadzīves atkritumu pieņemšanas laukums” atrodas Ogres pilsētā, Akmeņu ielā 62a, kas ir paredzēts Ogres novada iedzīvotāju sašķirotajiem atkritumiem, kurus iedzīvotāji paši nogādā uz laukumu jau iepriekš sašķirotā veidā. Laukuma esošajos konteineros ir uzraksti, kuri norāda kādus šķirotos atkritumus tajos drīkst sviest un uz laukuma dežūrē SIA „Ķīlupe” darbinieks, kas var norādīt un informēt apmeklētājus par to, kuros konteineros atkritumus ir jāliek. Pašu laukumu apsaimnieko SIA „Ķīlupe”, kas sašķirotos atkritumus nogādā pārstrādes uzņēmumos, kā rezultātā samazināsies to atkritumu apjoms, kas tiek noglabāti atkritumu poligonos.

Ogres pilsētas dalīto atkritumu laukumā par brīvu var nodot šādus iepriekš sašķirotus atkritumus:

- Metālu (konteinerā **nedrīkst** mest metāla izstrādājumus, kas satur bīstamas vielas (naftas produktus, ogļu darvu u.c.);)
- Balto stiklu – logu un siltumnīcu stikls (konteinerā **nedrīkst** mest spoguļstiklu, auto stiklu, tonētu stiklu, bruņu stiklu un dažādu krāsu stikla lauskas, kā arī stikla pudeles un burkas);
- Krāsaino stiklu (konteinerā **nedrīkst** mest spoguļstiklu un auto stiklu);
- PET iepakojumu – plastmasas (PET) dzērienu pudeles;
- Cietais PET – Saimniecībā izmantojamo tīrāmo līdzekļu iepakojums (logu tīrīšanas šķidrums pudele utt.); augļu un alus kastes, bet cietajam PET jābūt izskalotam no ķīmiskām vielām;
- Polietilēna iepakojumus – plastmasas plēves (t.sk. siltumnīcas plēves, **izņemot** lauksaimniecības kūdras plēves un čaukstošās plēves);
- Makulatūru (konteinerā **nedrīkst** mest lakotus (glancētus preses izdevumus), laminētus izstrādājumus);
- Vieglo transportlīdzekļu riepas (vienai personai maksimums **atļauts** nodot četras riepas);
- Tekstilijas;
- Spuldzes;
- Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi (Nolietotās elektriskās un elektroniskās iekārtas pirms nodošanas **nedrīkst** būt izkomplektētas);
- Mēbeles (vienai personai maksimums **atļauts** nodot līdz 3 m³ šāda veida atkritumus).

Darba laiks laukumam Akmeņu ielā 62a, Ogrē ir darba dienās no plkst. 10.00 līdz 19.00 un sestdienās, svētdienās no plkst. 10.00 līdz 14.00.

Dalīto atkritumu šķirošana Ogres novadā

